

De Shakespeare a Xècspir

El País, 13-2- 2003

Jordi Llovet

Salvador Oliva acaba de rebre –ja era hora– el premi Ciutat de Barcelona per la traducció dels *Sonets* de Xècspir –en aquesta secció sempre l’hem anomenat així, que és com li deien a «ca seu»; també diem Dostoievski, i en rus s’escriu d’una manera que no ho entén quasi ningú–, una tasca d’aquelles que duren anys cap endavant i cap enrere: enrere, perquè hi ha treballat una colla d’anys; avant, perquè la versió viurà, no ho dubtaré, una colla d’anys. Ara com ara, i per encetar els elogis, costa força pensar que la feina que ha fet Oliva es pugui fer més bé.

L’obra de Xècspir ha estat, d’ençà que la gent s’hi va posar, una veritable prova de foc per a tots els traductors. Pel camp de l’obra escènica, com sap tothom, hi ha desfilat, amb eines més o menys felices, una veritable munió de *transvasadors*, Oliva un d’ells, al costat dels històrics Cèsar August Jordana (Déu l’hagi perdonat) i Josep Maria de Sagarra. Per l’obra lírica –diguem-ho així– hi ha desfilat menys gent al país nostre, però no pas poca: Morera i Galícia (*XXIV Sonets*, 1912), Carme Monturiol (*Els Sonets de Shakespeare*, 1928), Joan Triadú (*40 Sonets*, 1958) o Gerard Vergés (*Tots els Sonets de Shakespeare*, 1993). Aquestes traduccions ara esmentades tenien molt de mèrit, però s’hi trobaven coses tan estranyes –i no les atribuïrem ni a l’un ni a l’altre ni

al tercer ni al quart— com ara «y el talent sots fol·lía doctoral» (66,10), «ja fou un jorn, en quin error d'orat» (59,2), «demano en bé la mort, que ell, el metge, intercepta» (147,8) o «flors falses busca, sent ell vera flor» (67,8): coses que, o recorren a una llengua allunyada de la vivesa de l'original, o no s'entenen gaire, per no dir gens.

De manera que algú havia d'escometre, un dia o l'altre, la feixuga tasca de posar-s'hi de bell nou: Salvador Oliva semblava destinat a aquesta feina, després d'haver traduït tota l'obra comicodramàtica de Xècspir (Ed.Teide-TV3; aviat en reedició corregida, no augmentada a Edicions Destino), després d'haver estudiat més que ningú en aquest país els problemes específics de la mètrica catalana i després d'haver donat als lectors de casa nostra una admirable introducció a l'autor (Empúries, 2000).

El mèrit d'aquesta nova traducció es troba, per començar, en el prefaci que hi posa el Salvador: s'hi carrega «una fragorosa catedràtica de literatura catalana medieval» —aquestes coses estimulen, creieu-me, perquè el país sembla que visqui, injustament, el son dels justos—, però també carrega contra les escoles de crítica literària que han proliferat els darrers anys, al món anglosaxó especialment, amb èmfasi l'anomenada «escola del ressentiment» i tots els seus adlàters, tant aquells que redueixen el valor de la literatura a document històric o sociològic com els qui l'esprimitxen en defensa del gènere masculí o el femení, la psicoanàlisi salvatge (*Wildanalyse*, en deia Freud) o el color tirant a clar o a fosc de l'epidermis.

Encara més, naturalment, el mèrit de la publicació resideix en la categoria de les versions de Xècspir, per elles mateixes, i en l'aparat de notes, d'enorme perspiciàcia i saviesa de lector. Seguint una tradició francesa molt solvent (que va de versions del fill d'Hugo, François Victor, a Pierre Jean-Jouve), Oliva hauria pogut limitar-se al més prudent en aquests casos, i més encara atesa la tremenda concisió de la llengua dels anglesos, és a dir, traduir els sonets en prosa, deixant, o no, línia blanca entres les quatre estrofes. Això ja ho fa, el de Banyoles, a peu de plana, perquè el lector no pugui dir per res del món que no li ha estat

oferta la literalitat del sentit original. Però, un punt més enllà, posa també en el lloc assenyalat que li pertoca, i sempre en companyia de l'anglès, unes versions en vers que, com ja he dit, són ara com ara la millor translació mai feta en llengua catalana de la vivesa del llenguatge que es troba dins les línies –se'm perdoni l'anglicisme– de l'autor.

Mogut pel ferm propòsit d'atènyer un tal fi, l'amic Salvador Oliva fa vers alexandrí. Explica, a les pàgines 32 a 38 del llibre, les raons per les quals ha fet servir aquest vers i els metres que li escauen; i ho diu amb tanta saviesa, que és rar trobar, dins les versions que vénen, ni un sol error de versificació. És clar que alguna cosa es perd en aquests versos, per molt que un vers alexandrí tingui més peus que el decasíl·lab *blank* de Xècspir; però es perd tan poc com és possible de pensar, i es guanya, és clar, en sonoritat i cantarella: al cap i a la fi, qui fa versos en lloc de prosa és perquè vol unir *lyrics amb music*, i això sempre és més fàcil aconseguir-ho en vers que en prosa.

Mireu que m'he llegit el llibre amb l'atenció bel·ligerant que escau a un crític (no practiquem aquest ofici per impregnar d'encens ni autor ni pàtria!), i només he trobat, estirant molt la cosa, que l'apariat final del sonet 19 potser es podria millorar. Em fa que Xècspir escriu: «*So lang as men can breathe or eyes can see, / So long lives this, and this, and this gives life to thee*» –sobretot si pensem que això ve després d'un punt i a part– per establir aquest paral·lelisme: «Mentre els homes respirin i els ulls hi puguin veure, aquests versos viuran i a tu et donaran vida»; vull dir que llegeixo el primer d'aquests dos versos en subjuntiu i el segon en indicatiu, distinció invisible en llengua anglesa. Oliva, fidel a la sintaxi original, ho vessa tot en subjuntiu: «mentre els homes respirin i els ulls puguin mirar, / mentre els meus versos visquin i et puguin recrear».

Però puc estar perfectament equivocacat en aquesta observació menuda; i, en aquest cas, m'afanyo a demanar a aquest mestre que no m'etzibi, per caritat, cap carta de quinze fulls al director, en què, tan ben armat com vola el Salvador, potser em posaria de través a volta i mitja. En suma: més premis, força més, li haurien de donar!